

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/niemcy/86047,Centrala-Gestapo-w-Berlinie.html>

Wnętrze siedziby Gestapo w Berlinie, 1934 r. Fot. Wikimedia Commons/Bundesarchiv, Bild 102-16180 (CC-BY-SA 3.0 de)

ARTYKUŁ

Centrala Gestapo w Berlinie

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: MARCIN PRZEGIĘTKA 08.09.2021

Gdy narodowi socjaliści doszli do władzy w styczniu 1933 roku, Gestapo nie powstało z dnia na dzień. Tworzenie policji politycznej, której zadaniem było zwalczanie wrogów, było długotrwałym procesem.

W jego trakcie Heinrich Himmler stopniowo umacniał swoją pozycję i forsował swój plan połączenia policji (przede wszystkim politycznej, lecz nie tylko) z paramilitarną organizacją NSDAP, czyli SS (*Schutzstaffeln*, Sztafety Ochronne), którą dowodził od 1929 r.

Zum Schutz von Volk und Staat

Najważniejszym wydarzeniem w ciągu pierwszych miesięcy po dojściu Hitlera do władzy był pożar siedziby niemieckiego parlamentu w końcu lutego 1933 r. Wprawdzie wiadomo, że Reichstag został podpalony, jednak czy odpowiedzialność za to można zrzucić na komunistów, jak chcieli przywódcy NSDAP, nie zostało dowiedzione ponad wszelką wątpliwość. Mimo to propaganda narodowych socjalistów obarczała ich winą, co dało rządowi Hitlera okazję do ograniczenia konstytucyjnych praw obywatelskich przez wprowadzenie stanu wyjątkowego (za zgodą prezydenta Rzeszy - Hindenburga), znanego pod nazwą dekretu o „O ochronie narodu i państwa” (*Die Verordnung des Reichspräsidenten zum Schutz von Volk und Staat vom 28. Februar 1933*). Co ciekawe, nie został on nigdy zniesiony - obowiązywał po kres istnienia III Rzeszy w 1945 r. Od tego momentu rozpoczęła się szybka destrukcja elementów państwa prawa, które stały na drodze do przejęcia pełni władzy przez Hitlera: niezależnych mediów, niezawisłych sądów i partii opozycyjnych. Wymieniony dekret znosił m.in. tajemnicę korespondencji i wolność zgromadzeń oraz wprowadzał możliwość osadzenia obywateli Rzeszy w areszcie ochronnym - bez skazującego wyroku sądu.

Heinrich Himmler przyjmuje życzenia od Adolfa Hitlera z okazji 43-ej rocznicy urodzin, październik 1943 r. Fot. NAC

Gestapa i Gestapo

Ten ostatni element stał się najważniejszym instrumentem represji i terroru Gestapo – Tajnej Policji Państwowej. Bez potrzeby kierowania sprawy do sądu i oczekiwania na wydanie wyroku (który mógł być przecież uniewinniający) policja polityczna zyskała bardzo wygodną metodę bezterminowego osadzania w obozie koncentracyjnym bez konieczności udowodnienia winy. Choć z czasem szczegółowe zapisy tej procedury się zmieniały, Gestapo korzystało z tego instrumentu aż po rok 1945, zarówno na terenie Rzeszy, jak i na ziemiach przez nią okupowanych podczas wojny.

Nim jednak powstało Gestapo, kompetencje policyjne leżały w gestii poszczególnych rządów krajów Rzeszy. W żadnym z nich nie było odrębnej (samodzielnej) policji politycznej – na ogół stanowiła ona tylko jeden z wydziałów urzędów policyjnych. Oczywiście w interesie narodowych socjalistów było nie tylko przejęcie kontroli nad licznymi policjami, lecz również ich wydziałami politycznymi, które ponadto powinny zostać rozbudowane i usamodzielnione. Wobec tego po przejęciu władzy w Rzeszy przez Hitlera kierownicze stanowiska w policji, w tym szczególnie w policji politycznej, stopniowo obsadzano zaufanymi ludźmi.

Do służby w Gestapo przyjmowano funkcjonariuszy pełniących służbę w policji, którzy sympatyzowali z NSDAP i wstępowali w jej szeregi. Jednocześnie zaś przyjmowano do Gestapo członków SS i SD. Z czasem zaczęto wspierać wstępowanie policjantów (w tym przede wszystkim gestapowców) w szeregi SS.

Prym w tym wiodła SS. W marcu 1933 r. Himmler został prezydentem policji w Monachium, po czym szefem jej wydziału politycznego ustanowił swojego bliskiego współpracownika – Reinharda Heydricha. Wprawdzie żaden z nich nie miał kompetencji, by kierować policją, jednak obaj dysponowali czymś, co dla NSDAP było znacznie ważniejsze: prezentowali właściwy światopogląd.

Inaczej niż w Bawarii było w Prusach, gdzie w końcu kwietnia 1934 r. premier Hermann Göring powołał Urząd Tajnej Policji Państwowej w Berlinie – znany pod skrótem *Gestapa* (*Geheimes Staatspolizeiamt*), który mu podlegał. Himmler i Heydrich stopniowo przejmowali kontrolę nad policją w innych krajach Rzeszy, a w 1934 r. objęli również najwyższe stanowiska w *Gestapa*, której zwierzchnikiem już tylko nominalnie był Göring.

Kolejnym etapem działań Himmlera i Heydricha było tworzenie jednolitych struktur Tajnej Policji Państwowej (*Geheimes Staatspolizei*, Gestapo) na terenie całej Rzeszy, powiększanie jej personelu i nadawanie kolejnych uprawnień.

W 1936 r., gdy Himmler raz jeszcze rozszerzył swoje kompetencje i został szefem niemieckiej policji, Gestapo połączono z Kripo tworząc Policję Bezpieczeństwa (*Sicherheitspolizei*). Do służby w Gestapo przyjmowano funkcjonariuszy pełniących służbę w policji, którzy sympatyzowali z NSDAP i wstępowali w jej szeregi. Jednocześnie zaś przyjmowano do Gestapo członków SS i SD (*Sicherheitsdienst*, Służby Bezpieczeństwa – jej szefem był Heydrich). Z czasem zaczęto wspierać wstępowanie policjantów (w tym przede wszystkim gestapowców) w szeregi SS, dzięki czemu funkcjonariusze uzyskiwali właściwy światopogląd. Himmler chciał w ten sposób chciał stworzyć „korpus ochrony państwa”, którego członkowie byliby mu podlegli zarówno jako urzędnicy policyjni jak i członkowie SS.

Wystawa "Zbrodnie niemieckie w Polsce 1939-1945" w Muzeum Narodowym w Warszawie, czerwiec 1946 r. Fragment ekspozycji poświęconej Głównemu Urzędowi Bezpieczeństwa Rzeszy (niem. Reichssicherheitshauptamt, RSHA). Fot. AIPN

Reichssicherheitshauptamt

Kolejnym istotnym krokiem w skupianiu władzy nad policją w rękach Himmlera było utworzenie w końcu września 1939 r. Głównego Urzędu Bezpieczeństwa Rzeszy (*Reichssicherheitshauptamt*, RSHA), który łączył Gestapo, Kripo i Służbę Bezpieczeństwa w jednej instytucji o coraz szerszych kompetencjach. Nieprzypadkowo nastąpiło to po rozpoczęciu wojny. Inwazja na Polskę wyzwoliła pierwszą falę masowych zbrodni poza

granicami Rzeszy, które popełniali członkowie grup operacyjnych, złożonych z Gestapo, Kripo, SS i Policji Porządkowej. Przyłączenie do Rzeszy ziem polskich oraz potrzeba ścisłego nadzorowania sytuacji w samej Rzeszy wiązały się potrzebą ścisłej współpracy między poszczególnymi służbami. Zadaniem RSHA było kontrolowanie nastrojów społecznych zarówno w Rzeszy, jak i na ziemiach okupowanych, kontrwywiad (zwalczanie obcych wywiadów we współpracy z Abwehłą – wywiadem wojskowym), zwalczanie przeciwników politycznych i rasowych (tu oczywiście prym wiodło Gestapo tworzące Urząd IV w RSHA), zwalczanie przestępczości pospolitej oraz przesiedlanie ludności (w tym wysiedlanie Żydów i Polaków). Na czele tego centralnego urzędu kontrolującego terror stanął ponownie zaufany współpracownik Himmlera – Heydrich. Po jego śmierci (wiosną 1942 r. padł ofiarą zamachu w Pradze) Himmler sam nadzorował pracę RSHA, a od początku 1943 r. na stanowisko szefa tego urzędu powołał Ernsta Kaltenbrunera, który pełnił tę funkcję do kapitulacji III Rzeszy.

COFNIJ SIĘ